

УДК 343.37

*О. В. Коробка***ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ОБ'ЄКТА ГОСПОДАРЬСЬКИХ ЗЛОЧИНІВ**

Проблема об'єкта господарських злочинів належить до найбільш складних, спірних і, у зв'язку з реформами, що в нас відбуваються, однією з найбільш "малознайомих" в теорії кримінального права. Це завдає свого зрозумілого впливу не лише на розвиток наукових досліджень, а й на якісну реалізацію кримінально-правових положень на практиці. Складність ця посилюється тією обставиною, що ні в нині діючому Кримінальному кодексі України, ні в проекті нового Кримінального кодексу, який вже пройшов перше читання у Верховній Раді, немає законодавчого визначення господарського злочину, що також могло б допомогти у визначенні об'єкта цих злочинів. У всякому разі, є достатньо підстав поглянути на цю проблему не лише з позицій теорії, а й практики.

Слід сказати, що ця проблема на всіх етапах розвитку української державності в 20-ому столітті мала складності. У 60-80 роки цю проблему найповніше аналізували В. В. Сташис та В. Я. Тацій. При цьому проф. В. Я. Тацій справедливо вказував, що проблема об'єкту господарських злочинів — одна з основних в науці кримінального права. Зараз, як відомо, в Україні відбуваються такі зміни, які дають підстави західним фахівцям говорити про державу перехідного періоду. Такі зміни вимагають висувати нові визначення об'єкта цих злочинів. Проаналізуємо існуючі визначення об'єкта за останні 30-40 років.

Отже, до кінця 80-х років фахівцями СРСР було висунуто ряд визначень об'єкта господарських злочинів. Б. М. Леонтьев вважав, що ці злочини посягають на правильне функціонування соціалістичного господарства. Пізніше саме цю думку розвивав В. Я. Тацій . Ю. І. Ляпунов вважав — суспільні відносини, що виникають і існують в галузі соціалістичної системи господарства. П. Т. Некіпелов — суспільні відносини в галузі використання державою господарських ресурсів та

коштів в інтересах будівництва комуністичного суспільства . О. М. Делієв — нормальне, таке, що відповідає інтересам держави, функціонування соціалістичної системи господарства .

На початку 90-х років, у зв'язку з уже згаданими реформами, були внесені, як відомо, зміни до діючого Кримінального кодексу, до VI розділу "Господарські злочини". Ці зміни стосувалися декриміналізації діянь, які в сучасний період або не існували, або вже не мали суспільної небезпеки і, в той же час, були криміналізовані нові суспільно небезпечні прояви в господарському житті. Після таких змін були вжиті спроби оперативно сформулювати визначення об'єкта господарських злочинів з вказаними змінами. Є. Л. Стрельцов, певно, одним з перших сформулював поняття такого об'єкта. Він вважає, що для того, щоб зараз не ускладнювати формулювання об'єкта цих злочинів, необхідно відмовитися від всіх політичних та ідеологічних доповнень до такого визначення і вважати об'єктом господарських злочинів нормальну діяльність. Ці висновки підтримують й інші автори.

Уявляється, що подібне визначення є цілком аргументованим. Справді, говорити зараз про систему при здійсненні господарської діяльності досить складно. Звичайно, відсутність системи у нас не означає, що така система взагалі не повинна існувати. Звернення до аналізу ситуації в країнах з ринковою економікою та до досвіду, що вже накопичений в країнах СНД , дозволяє говорити про те, що певна система в економічних відносинах, звичайно, зі своїми змістовними особливостями, повинна існувати в державах з будь-яким типом економіки. Тому цілком можливо припустити, що розвиток, упорядкування економічних відносин в господарській сфері потребують "прив'язати" нове визначення об'єкта господарських злочинів до таких змін.

Говорячи про об'єкт господарських злочинів, необхідно хоча б коротко зупинитися на предметі. В цілому, як відомо

фахівцям, предмет суспільних економічних відносин далеко не завжди співпадає з предметом злочину. Якщо перший — обов'язкова ознака об'єкта, то другий — через свій конкретний характер властивий не всім злочинам. Якщо звернутися до положень Загальної частини кримінального права, то предмет злочину — це у зв'язку з чим або з приводу чого здійснюється конкретний злочин. Стосовно господарських злочинів, слід відзначити, що в ряді таких злочинів предмет є, а в ряді господарських злочинів — його немає. До злочинів, в яких предмет присутній, необхідно віднести, наприклад, ст. 147 КК "Випуск або реалізація недоброякісних товарів", предмет — недоброякісні, некомплектні та інші такі товари; ст. 149 КК "Виготовлення спиртних напоїв та торгівля ними", предмет — міцні спиртні напої домашнього виготовлення та ін. Ряд господарських злочинів не мають предмета.

Визначення об'єкта господарських злочинів, тих суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом, дає можливість розглянути ознаки інших елементів загального складу господарських злочинів. Безумовно, обсяг даної публікації дозволяє розглянути це стисло.

З об'єктивної сторони господарські злочини характеризуються суспільно небезпечним діянням (дією чи бездією), яке завдає збитку нормальній господарській діяльності. Більша частина господарських злочинів здійснюється шляхом дії. Інші можуть здійснюватися як дією, так і бездією. Диспозиції багатьох кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за господарські злочини, мають бланкетну диспозицію. Це вимагає обов'язкового звернення до цивільно-правових актів, в яких сформовано поняття підприємництва, конкуренції, банкрутства та ін. Змінюється і конструкція складів цих злочинів. Якщо раніше практично всі господарські злочини були сформульовані як злочини з формальним складом злочину, то зараз там присутня і певна кількість матеріальних складів.

Суб'єктивна сторона господарських злочинів має, як правило, умисну вину. Деякі мають законодавчу вказівку на мотив та мету. Ті господарські злочини, що характеризуються неумисною формою вини, у новому кримінальному кодексі будуть видозмінені або їх взагалі не буде.

При визначенні суб'єкта господарських злочинів слід виходити з тих ознак, якими повинна володіти особа, її прав та обов'язків, що на неї покладені, її місцем в структурі об'єкта. У зв'язку з цим виділяють ряд основних категорій: а) будь-яка особа, яка повинна виконати певні обов'язки (не завжди посадові)* в господарській сфері; б) спеціальні суб'єкти; в) спеціально-конкретні суб'єкти.

Література:

1. Див., наприклад, Гюнтер А. *Хозяйственные преступления.* — Харьков, Юрид. издательство Наркомюста УССР, 1928. — С. 8.
2. Див.: Тацій В. Я. *Ответственность за хозяйственные преступления: объект и система.* — Харьков, Вища школа, 1984. — С. 6.
3. Див.: Леонтьев Б. М. *Ответственность за хозяйственные преступления.* — М., 1963. — С. 5.
4. Див.: Тацій В. Я. *Указанная работа.* — С. 15.
5. Див.: Ляпунов Ю. И. *Хозяйственные преступления.* — М., 1974. — С. 4.
6. Див.: Некипелов П. Т. *Хозяйственные преступления по советскому уголовному праву.* — Автореф. дис. доктора юрид. наук. — Киев, 1967. — С. 5.
7. Див.: Делиев А. Н. *Квалификация преступлений, совершаемых в сфере торговли и обслуживания населения.* — Ташкент, 1987. — С. 7.
8. Див.: Стрельцов Е. Л. *Экономическая преступность в Украине. Курс лекций. Предисловие проф. Мартина Финке (ФРГ).* — Одесса, Бахва, 1997; Стрельцов Е. Л. *Экономическая преступность (к вопросу о новом содержании).* Юридична освіта і правова держава. Збірник наукових праць. — Одеса, Астропрінт, 1997, та ін.
9. Див., наприклад, *Борьба з господарськими злочинами. Колектив авторів.* — Донецьк, 1997.
10. Див.: Волков Ю. В. *Очерк теории развития буржуазной политэкономии.* — Л., Издательство ленинградского университета, 1996.
11. Богомолов О. Т. *Реформы в зеркале международных сравнений.* — М., Экономика, 1998.

* Слід відзначити, що розмежування посадових та господарських злочинів за своїм суб'єктом — це досить нова проблема в теорії кримінального права. Після прийняття нового кримінального кодексу України вона безумовно вимагає свого спеціального розгляду.